

Cyfrowe Archiwum Osadnictwa

Podczas IX Światowego Zjazdu Rodzin Osadników Wojskowych i Cywilnych Kresów Wschodnich, 31 sierpnia 2013 roku, przyjęta została uchwała dotycząca realizacji projektu Cyfrowego Archiwum Osadnictwa – nowo powziętej inicjatywy Stowarzyszenia, ważnej zwłaszcza w zakresie dokumentacyjnej działalności naszej organizacji oraz jej przyszłego dziedzictwa. Poniżej przedstawiamy główne założenia zadania, licząc na duży rezonans społeczny, szczególnie wśród osób z naszego Stowarzyszenia. Każdy z Czytelników może przyczynić się do efektywnego współtworzenia tej idei! Dokonajmy tego wspólnie – dla upamiętnienia wspólnej historii, dla podkreślenia rangi osadnictwa na Kresach, dla przyszłych pokoleń.

Ogólna charakterystyka projektu

Projekt zakłada stworzenie ważnego w zakresie dokumentacji historycznej, społecznego archiwum tematycznego, w którym zostaną zgromadzone i zdigitalizowane materiały źródłowe (dokumenty, fotografie, nagrania wspomnień świadków historii, różnego rodzaju ikonografia, korespondencja) dotyczące osadnictwa wojskowego i cywilnego na Kresach Wschodnich. W wyniku dotarcia do rozproszonych w całej Polsce, nieznanych, narażonych obecnie na zniszczenie i przepadek prywatnych zbiorów osób wywodzących się ze środowiska niegdysiejszych osadników (funkcjonującego na Kresach w latach 1920-1940) po raz pierwszy podjęta zostanie inicjatywa całościowego zespolenia dokumentacji związanej z osadnictwem, jej trwałego zabezpieczenia w postaci cyfrowej, profesjonalnego zeskanowania, opisanie, opracowanie, skatalogowanie i upowszechnienie szerokiemu odbiorcy. Ponadto odwiedzane przez przedstawicieli Stowarzyszenia osoby, głównie spośród najstarszej generacji rodzin osadniczych, podzielą się swoją pamięcią, a ich wspomnienia zostaną zarejestrowane i zachowane jako integralna część zgromadzonej kolekcji. W ten sposób, w nowoczesnej formie, powstanie unikalny, bo zapisany przez odchodzące już pokolenie, zarazem jedyny zinte-

growany zbiór dotyczący osadnictwa wojskowego i cywilnego – szeroko zakrojonej w dwudziestoleciu międzywojennym, istotnej gospodarczo i politycznie akcji zapoczątkowanej przez marszałka Józefa Piłsudskiego. Tematycznie projekt obejmować będzie proces osadnictwa na Kresach Wschodnich II RP, życie codzienne, społeczne, kulturalne, gospodarcze i polityczne osadników oraz ich przeżycia po masowej deportacji w głąb Związku Sowieckiego.

Uzasadnienie idei

Inicjatywa kompleksowego udokumentowania dziejów osadnictwa wojskowego i cywilnego na Kresach nigdy dotąd nie została podjęta. Jedynie część przedstawicieli rodzin osadniczych po przymusowym przesiedleniu w głąb ZSRS oraz ewakuacji stamtąd z armią Andersa powróciła do Polski w jej powojennych granicach. Obecnie pokolenie to odchodzi, a wraz z nim narażone na zniszczenie pozostają cenne prywatne archiwalia, ukazujące egzystencję osadników w II RP. Są rozproszone, nieopisane i nieznane. W rezultacie wymyka się ostatnia szansa na skatalogowanie i, co ważniejsze, uchronienie tych zbiorów od zniszczenia oraz na ocalenie pamięci (wspomnień) osadników. Nadzieję na to daje nowoczesna formuła archiwum cyfrowego, którego zasoby stanowiąc będą zdigitalizowane materiały i relacje świadków historii, służące następnie jako źródło do badań naukowych, przeznaczone do szerokiego udostępniania dla uczniów i studentów, dziennikarzy, historyków oraz wszystkich zainteresowanych przeszłością osadników, czy Kresów Wschodnich w ogóle. Wydaje się naturalnym, że inicjatywę taką skutecznie może przedsięwziąć Stowarzyszenie Rodzin Osadników Wojskowych i Cywilnych Kresów Wschodnich, które zrzesza osoby wywodzące się z dawnego środowiska osadniczego, i które dysponuje odpowiednimi kontaktami, narzędziami, specjalistami oraz posiada niezbędną wiedzę merytoryczną do utworzenia i opracowania (opisania rzeczowego) pozyskanych archiwaliów, a także relacji, jakie staną się podstawowym zbiorem i „zaczynem” jedyne w Polsce i zarazem na świecie archiwum osadników, zaś w dalszej perspektywie prawdopodobnie stanie się jedyną materialną, trwałą, skatalogowaną spuścizną środowiska osadniczego.

Adresaci projektu

Adresaci zadania dzielą się na dwie grupy. Pierwsza, wyliczalna, stanowiąca, jak się wydaje, kilkaset osób spośród niegdysiejszych rodzin osadniczych to ich przedstawiciele, posiadający przeznaczone do digitalizacji materiały źródłowe. To również osoby mogące udzielić obszernych wywiadów biograficznych o życiu w osadach wojskowych na Kresach i losach osadniczych po deportacji w głąb ZSRS – świadkowie i uczestnicy tamtych wydarzeń. Drugą grupę adresatów stanowią jego bezpośredni odbiorcy: historycy, archiwiści, socjologowie, indywidualni badacze, dziennikarze, uczniowie i studenci, a także wszyscy zainteresowani tematyką Kresów Wschodnich i osadnictwa wojskowego oraz cywilnego na Kresach II RP. Grupa ta, co najmniej kilku-, kilkudziesięciotysięczna, trudna jest do oszacowania ilościowego, gdyż projekt zakłada nie tylko udostępnienie w przyszłości skatalogowanych i opracowanych zbiorów w siedzibie Stowarzyszenia, ale również ich upowszechnienie w specjalnie dedykowanych archiwum galeriach na stronie internetowej Stowarzyszenia. W efekcie dostęp do pozyskanych zasobów będą mieć użytkownicy Internetu na całym świecie, co ważne również w kontekście faktu, iż potomkowie osadników żyją obecnie – po wielu powojennych migracjach – na kilku kontynentach. Toteż formuła nowoczesnego, cyfrowego archiwum prezentowanego w sieci internetowej będzie dla nich jedyną szansą, wyjątkową możliwością zapoznania się ze świadectwami egzystencji środowiska osadniczego w niegdysiejszej Polsce. Być może stanie się to również okazją do ich aktywnego uczestnictwa w gromadzeniu kolejnych zbiorów, dzielenia się zasobami prywatnymi poprzez ich nadsyłanie w formie elektronicznej lub tradycyjnej, co pozwoliłoby im współtworzyć projekt w dłuższej perspektywie.

Cele projektu

Podstawowym celem zadania jest dotarcie do zbiorów i uchronienie od zniszczenia dokumentów, fotografii oraz wszelkich materiałów związanych z osadnictwem wojskowym na Kresach, znajdujących

się w rozproszonych kolekcjach prywatnych. Służyć temu będzie digitalizacja (profesjonalne skanowanie) źródeł archiwalnych wykonywana w domach osób z najstarszego pokolenia rodzin osadniczych. Drugi istotny cel stanowi zarejestrowanie wspomnień tych osób – świadków historii, tj. pozyskanie unikalnych relacji dotyczących akcji osadniczej w II RP oraz losów osadniczych na Kresach i po deportacji w głąb ZSRS. Utrwalenie dokumentów i wspomnień na nośnikach cyfrowych wiąże się z kolejnym zasadniczym celem projektu – zabezpieczeniem kolekcji i zgromadzeniem wszystkich materiałów w jednym miejscu. Następnym celem jest ich archiwizacja w bazie komputerowej Stowarzyszenia: skatalogowanie, opisanie, opracowanie. Ostatecznym, finalnym celem zadania jest udostępnienie zgromadzonych zbiorów szerokiemu odbiorcy oraz upowszechnienie zasobów na stronie internetowej Stowarzyszenia, a także nagłośnienie powstania unikatowego archiwum osadniczego m.in. w skierowanym do potomków osadników i do badaczy dziejów Polaków na Kresach kwartalniku Stowarzyszenia, czyli w „Kresowych Stanicach”.

Apel do Członków i Sympatyków Stowarzyszenia, Czytelników „Kresowych Stanic”

Jeśli są Państwo w posiadaniu zdjęć, wspomnień, notatek, dokumentów, jakichkolwiek zapisków dotyczących historii własnej rodziny, osadnictwa w ogóle, czy szerzej – historii Kresowian lub Sybiraków, prosimy o kontakt z nami: mailowy, telefoniczny, pocztowy bądź osobisty. Odpowiemy na każdy sygnał! Jesteśmy gotowi przyjechać do Państwa i na miejscu zeskanować udostępnione wyłącznie do reprografii oryginały (bez ich wypożyczenia, chyba że wołą Państwa byłoby ich przekazanie do zbiorów Stowarzyszenia). Prosimy również o kontakt osoby pragnące podzielić się z nami własną pamięcią, przedstawić w formie wywiadu narracyjno-biograficznego swoje wspomnienia nt. losów osadniczych – własnych lub najbliższej rodziny. Relacje takie nagramy w systemie audio, bądź wideo, zarchiwizujemy, a po opracowaniu prześlemy kopię na płycie DVD.